

УДК 377.091.12.015.31:005.336.5
DOI: 10.32820/2074-8922-2019-65-165-172

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНО-ТВОРЧЕ МЕТОДИЧНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ ФАХОВИХ КОМПЕТЕНТОСТЕЙ ВИКЛАДАЧІВ ПТНЗ

©Гриженко В.В.

Навчально-методичний центр професійно-технічної освіти у Полтавській області

Інформація про автора:

Гриженко Віктор Васильович: ORCID: ORCID 0000-0001-9950-8506; allo4ka30.08@gmail.com; заступник директора з методичної роботи; Навчально-методичний центр професійно-технічної освіти у Полтавській області, вул. Котляревського, 22, м.Полтава 36020, Україна.

У статті визначено необхідність створення інтелектуально-творчого методичного середовища як чинника розвитку фахових компетентностей викладачів ПТНЗ. Здійснено аналіз понять «освітній простір» і «освітнє середовище». Інтелектуально-творче методичне середовище визначено як різновид освітнього середовища. Встановлено, що інтелектуально-творче методичне середовище має бути багатоваріантним, тим самим забезпечувати вільний розвиток, а отже, здійснення справді гуманістичного освітньо-виховного процесу. Інтелектуально-творче методичне середовище характеризується інноваційною спрямованістю формування професійних знань, умінь і навичок викладачів і передбачає залучення їх до творчої діяльності зі створення, засвоєння і використання педагогічних новацій у педагогічній практиці. Сутність педагогічної творчості визначається як цілісний процес професійної реалізації та самореалізації педагога в інтелектуально-творчому методичному середовищі. Здатність творчого викладача до педагогічної творчості характеризується високим рівнем креативності. У результаті дослідження встановлено, що інтелектуально-творче методичне середовище безсумнівно впливає на інтелектуально-творчий потенціал викладача. Створення інтелектуально-творчого методичного середовища в закладах професійної освіти сприяє актуалізації ціннісно-смыслового розвитку особистості викладача, створює передумови для фахового зростання – формування здатності викладача розуміти, формулювати і розв'язувати професійні проблеми та вирішувати завдання професійного саморозвитку. Основними показниками результативності інтелектуально-творчого методичного середовища закладів професійної освіти визначено стратегічну спрямованість, повноту охоплення, інтенсивність, домінантність, упорядкованість, узгодженість, мобільність. Об'єктом подальших досліджень із цієї проблематики вважаємо форми і методи розвитку фахових компетентностей викладачів ПТНЗ в умовах інтелектуально-творчого методичного середовища закладу професійної (професійно-технічної) освіти.

Ключові слова: інтелектуально-творче методичне середовище, професійно-технічний навчальний заклад, викладач, розвиток фахових компетентностей, педагогічна творчість, інтелектуально-творчий потенціал.

Гриженко В.В. «Интеллектуально-творческая методическая среда как фактор развития профессиональных компетенций преподавателей ПТО»

В статье определена необходимость создания интеллектуально-творческой методической среды как фактора развития профессиональных компетенций преподавателей ПТУ. Осуществлен анализ понятий «образовательное пространство» и «образовательная среда». Интеллектуально-творческая методическая среда определена как разновидность образовательной среды. Установлено, что интеллектуально-творческая методическая среда должна быть многовариантной, тем самым обеспечивать свободное развитие, а следовательно, осуществление подлинно гуманистического образовательно-воспитательного процесса. Интеллектуально-творческая методическая среда характеризуется инновационной направленностью формирования профессиональных знаний, умений и навыков преподавателей и предусматривает привлечение их к творческой деятельности по созданию, усвоению и использованию педагогических новаций в педагогической практике. Сущность педагогического творчества определяется как целостный процесс профессиональной реализации и самореализации педагога в интеллектуально-творческой методической среде. Способность творческого преподавателя к педагогическому творчеству характеризуется высоким уровнем креативности. В результате исследования установлено, что интеллектуально-творческая методическая среда несомненно влияет на интеллектуально-творческий потенциал преподавателя. Создание интеллектуально-творческой методической среды в учреждениях профессионального

образования способствует актуализации ценностно-смыслового развития личности преподавателя, создает предпосылки для профессионального роста – формирование способности преподавателя понимать, формулировать и решать профессиональные проблемы и решать задачи профессионального саморазвития. Основными показателями результативности интеллектуально-творческой методической среды учреждений профессионального образования определена стратегическая направленность, полнота охвата, интенсивность, доминантность, упорядоченность, согласованность, мобильность. Объектом дальнейших исследований по данной проблематике считаем формы и методы развития профессиональных компетентностей преподавателей ПТУ в условиях интеллектуально-творческой методической среды учреждения профессионального (профессионально-технического) образования.

Ключевые слова: интеллектуально-творческое методическая среда, профессионально-техническое учебное заведение, преподаватель, развитие профессиональных компетенций, педагогическое творчество, интеллектуально-творческий потенциал.

V. Hryzhenko "Intellectual-creative methodological environment as a factor in the development of professional competences of vet teachers"

The article defines the need to create an intellectual-creative methodological environment as a factor in the development of professional competences of VET teachers. The concepts of "educational space" and "educational environment" are analyzed. The intellectual-creative methodological environment is defined as a kind of educational environment. It is established that the intellectual-creative methodological environment should be multivariate, thus ensuring free development and, consequently, the implementation of a truly humanistic educational process. The intellectual-creative methodological environment is characterized by the innovative orientation of the formation of VET teachers' professional knowledge, knowhow and skills, and ensures their involvement in creative activity aimed at designing, assimilating and using pedagogical innovations in their teaching experience. The essence of pedagogical creativity is defined as a holistic process of teachers' professional and self-realization in the intellectual-creative methodological environment. Teachers' aptitude for creative work in education is characterized by a high level of creativity. The research proves that the intellectual-creative methodological environment undoubtedly affects the intellectual and creative potential of the teacher. Establishing an intellectual-creative methodological environment in vocational education institutions contributes to the actualization of the value-meaningful development of the teacher's personality, creates preconditions for professional growth, which involves boosting teachers' ability to understand, formulate and solve professional problems and solve the problems of their professional self-development. The main indicators of the effectiveness of the intellectual-creative methodological environment of vocational education institutions are strategic orientation, full coverage, intensity, dominance, orderliness, consistency, and mobility. The object of further research on this issue is the form and methods of the development of professional competences of VET teachers in the context of the intellectual-creative methodological environment in the institution of vocational technical education.

Keywords: intellectual-creative methodological environment, vocational education institution, teacher, development of professional competences, pedagogical creativity, intellectual-creative potential.

Постановка проблеми. Реалії сучасних освітніх реформ визначають актуальність на загальнодержавному рівні оновлення нормативно-правової бази, розвитку професійної освіти і навчання з урахуванням Європейських тенденцій і прогностичних потреб нашої держави, виокремлюючи як провідні впровадження концепції багаторівневої професійної освіти, розробку і впровадження інноваційних педагогічних систем та особистісно-орієнтованих технологій. Стандарти професійно-технічної освіти, розроблені на основі компетентнісного підходу, є комплексом вимог до результатів освіти: до освоєння основної та професійної освітніх програм, вимог до їх структури та умов

реалізації. Їх визначення відбивається в зміні вимог до реалізації освітнього процесу, а отже, висувуються нові вимоги до викладачів, які виступають суб'єктами взаємодії з учнями. Сучасний процес професійної освіти в Україні вимагає від педагогів бути високо ерудованими, володіти різного роду засобами навчання, зокрема технічними, використовувати у своїй роботі власні інноваційні методики та кращі надбання педагогічної спільноти.

Це спонукає до створення такого середовища, у якому буде відбуватися постійне фахове вдосконалення викладачів. У статті розглядаються деякі аспекти створення інтелектуально-творчого методичного середовища в закладах професійно-технічної

освіти для розвитку фахових компетентностей викладачів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти структури та навчально-виховного впливу освітнього середовища на розвиток учня знайшли відображення в сучасних наукових дослідженнях А. Валицької, І. Басвої, В. Вербицького, Є. Климова, Н. Кудикіної, І. Єрмакова, О. Коберника, А. Петровського, Г. Пустовіта, В. Слободчикова, Л. Сохань та інших. Проблеми створення та функціонування інноваційного освітнього середовища присвячують свої праці такі вчені, як Л. Даниленко, Г. Єльнікова, Л. Карамушка та ін. Розкриттю змісту поняття освітнього середовища присвячені праці Є. Бондаревської, І. Левицької, І. Улановської та ін. Теоретико-методологічні засади професійної компетентності та шляхи її реалізації досліджували К. Альбуханова-Славська, В. Бондар, Б. Гершунський, Е. Зеєр, Н. Кузьміна, А. Маркова, В. Маслов, О. Пехота, О. Попова, І. Прокопенко, А. Реан, В. Сластьонін, О. Хуторський та інші. Проте сучасним теорії та методиці професійної освіти бракує фундаментальних досліджень із проблеми організації методичного середовища в професійно-технічних навчальних закладах, головним орієнтиром якого є формування фахових компетенцій та компетентностей викладача, який готує робітничі кадри.

Мета статті – розглянути деякі аспекти створення інтелектуально-творчого методичного середовища в закладах професійно-технічної освіти для розвитку фахових компетентностей викладачів.

Виклад основного матеріалу. Відмітимо, що під середовищем розуміють реальну дійсність, в умовах якої відбувається розвиток людини. Як зазначає І. Зайченко, соціальне середовище має такі загальні характеристики, як суспільний лад, система виробничих відносин, матеріальні умови життя. Як вид соціального середовища виокремлюють освітнє (навчальне) середовище – сукупність умов, у яких розгортається освітній процес і з якими вступають у взаємодію суб'єкти цього процесу [1].

У результаті досліджень В. Ясвін робить висновок, що освітнє середовище – це система впливів і умов формування особистості за заданим взірцем, а також можливостей для її розвитку, що є в соціальному і просторово-предметному оточенні [11, с.14]. Як зазначає В. Ясвін, тип освітнього середовища визначається умовами і можливостями

середовища, що сприяють розвитку активності (або пасивності) особистості, її особистісної свободи (або залежності). Дослідник стверджує, що освітнє середовище не має чітко фіксованих меж. Останні визначаються самими суб'єктами освітнього процесу (керівниками освітньої установи, педагогами, батьками, дітьми) [11].

Найчастіше визначення освітнього середовища дається через поняття простору як частини освітнього простору, який безпосередньо оточує суб'єктів освітнього процесу й включає їх у себе. І. Шендрик розмежовує поняття «середовище» і «простір». Учений наголошує, що середовище – це реальність, яка не є результатом конкретної діяльності конкретної людини, а простір – результат освоєння суб'єктом цієї реальності. Дослідник визначає середовище як сукупність факторів, компонентів і параметрів, що плануються на рівні системи інститутів освіти [10]. Таким чином, порівняльний аналіз понять «простір» і «середовище» не тотожні. Провідним вважаємо твердження, що середовище обов'язково передбачає людину, в ньому відбувається взаємовплив та взаємодія оточення і людини; простір не передбачає обов'язкового включення людини до нього. Простір підпорядковується освітньому, в освітньому і виховному просторах можуть перебувати від одного до безліч освітніх середовищ відповідно.

У сучасному суспільстві функція освітньої установи не обмежується лише виконанням соціального замовлення. Більш того, вона повинна забезпечувати цілеспрямовану дію на інноваційні перетворення. А відтак, освітня установа повинна виступати не лише тим середовищем, у якому відбувається становлення майбутнього конкурентноспроможного фахівця, а й виступати складною системою, у якій відбувається постійне фахове вдосконалення викладачів.

Сучасні науково-педагогічні дослідження фокусуються в площині орієнтації на цілісність і системність в оцінці факторів особистісного й професійного зростання фахівця, що спонукає звернутися й до феномену середовища. Дослідження педагогічного феномену середовища спонукає до виявлення його потенційних можливостей мотивації до самореалізації в професійно значущих ситуаціях, розвитку професіоналізму і особистісних якостей, загального рівня культури.

Ю. Красильник у структурі середовища виділяє фактори прямої дії (джерела інформації, навчальне обладнання, система забезпечення навчальної діяльності), які при цьому стають засобами навчання, та фактори непрямой дії, які опосередковано впливають на засвоєння знань і розвиток слухачів (студентів) (температура в приміщенні, освітленість, ергономічність тощо). Серед факторів, які діють поза навчальним процесом можна відзначити як просторово-предметну організацію середовища, так і особливо потужний фактор – спілкування в неформальній обстановці з провідними вченими, залучення до наукової діяльності та корпоративних традицій, взаємодія студентів, викладачів, їх співпраця тощо. Науковець стверджує, що некеровані фактори освітнього середовища проявлятимуть себе на ситуаційному рівні, і їх вплив не може бути задалегідь передбаченим [4].

Методичні служби закладів професійно-технічної освіти на сучасному етапі покликані максимально задовольнити професійні, соціальні й культурологічні запити педагогів-практиків, спонукати їх до постійного самовдосконалення в професійному та особистісному вимірах, стати своєрідним випереджувальним механізмом у процесі стабілізації та адаптації системи освіти до нових вимог соціально-економічного розвитку України. У свою чергу професіоналізм працівників методичних служб безпосередньо залежить від того, наскільки ефективно здійснюється науково-методичний супровід їхньої діяльності закладами післядипломної педагогічної освіти. У зв'язку з цим актуальності набуває створення інтелектуально-творчого методичного середовища у закладах професійної освіти. Розглядаючи методичні кабінети як суб'єкти відповідного освітнього простору, що здійснюють методичне забезпечення системи освіти та підвищення кваліфікації педагогічних працівників у міжкурсовий період, зазначимо, що вони функціонують у середовищі, яке має методичний характер, тобто, у науково-методичному середовищі. Саме тому в межах такого твердження створення інтелектуально-творчого методичного середовища розглядаємо як різновид освітнього середовища.

Під інтелектуально-творчим методичним середовищем ми розуміємо складну систему, що акумулює інтелектуальні, культурні, програмно-методичні, організаційні та технічні ресурси і забезпечує розвиток компетентностей особистості викладача.

Важливість розв'язання проблеми створення інтелектуально-творчого методичного середовища у закладах професійної (професійно-технічної) освіти зумовлена необхідністю його цілісного оновлення і приведення у відповідність до загальних трансформаційних змін, які відбуваються в суспільстві. Законами України «Про освіту», Національною доктриною розвитку освіти України в XXI столітті, Положенням про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності та іншими нормативними документами визначено провідні цілі та завдання розвитку національної системи освіти, яка має відповідати соціальному замовленню та потребам особистості, здатної реалізувати себе в динамічно змінюваних умовах сучасного суспільства.

Ідея формування інтелектуально-творчого методичного середовища має об'єктивну обумовленість. Нові завдання професійної освіти, різноманіття навчальних програм, підручників, соціокультурні процеси, пов'язані з гуманізацією, гуманітаризацією, розгортанням інформаційного простору є також факторами, які треба враховувати при виборі шляхів організації простору освіти. Тобто, інтелектуально-творче методичне середовище має бути багатоваріантним, тим самим забезпечувати вільний розвиток, а отже, здійснення справді гуманістичного освітньо-виховного процесу. Формування інтелектуально-творчого методичного середовища є результатом тих суперечностей, що виникають у сучасних умовах між педагогічною практикою педагогічних колективів навчальних закладів та окремими складовими навчально-методичної роботи, які зберігають свої консервативні форми і повільно реагують на вимоги часу.

Метою формування інтелектуально-творчого методичного середовища у ПТНЗ є задоволення потреб сучасного педагога професійної школи щодо вдосконалення професійної майстерності, зіставлення і реального оцінювання своєї готовності до їх виконання через діяльність, зокрема й інноваційну, прагнення до найвищої ефективності процесу її здійснення.

Аналізуючи думки різних учених [5], відмічаємо, що важливою вимогою до формування інтелектуально-творчого методичного середовища навчального закладу в контексті розвитку фахових компетентностей педагогів є врахування критеріїв інноваційного середовища, до яких відносимо:

- відкритість – передбачення широкої участі всіх суб'єктів освіти в управлінні, демократизація форм навчання, виховання і взаємодії;

- концептуально-стратегічна спрямованість, основні показники якої – наявність програм інноваційного розвитку, наукове обґрунтування перспектив, новацій; установлені форми роботи з педагогічним колективом;

- широта охопленості, що віддзеркалює структурно-змістову характеристику, вказує на включеність відповідних суб'єктів, об'єктів, процесів, явищ до реалізації нововведень;

- професійність, основні показники якого – уміння продукувати, реалізовувати нові підходи до освітньої діяльності в змісті, формах, методах, чіткості й послідовності в організації процесу розгортання нововведень, самооцінювання та самоконтроль власного й колективного інноваційного пошуку.

- варіативність – передбачення змін методичного середовища згідно з потребами в освітніх послугах населення;

- інтенсивність (залученість до змін), яка полягає в здатності й готовності учасників змін відтворювати наукові, методичні, організаційні, адміністративні вимоги як необхідні для успішної реалізації завдань інноваційної програми;

- гнучкість – здатність до швидкої перебудови у відповідності до потреб особистості, які змінюються, до змін оточуючого середовища, суспільства;

- формалізованість, що відображає здатність викладачів до розроблення й опису програми/ проекту, планування реалістичних заходів щодо їх виконання, виявлення технологій ефективного адміністрування, до чітко визначеного розподілу ресурсів і методики оцінювання наслідків роботи;

- безперервність – взаємодія і наступність у діяльності елементів, які в нього входять;

- інтегрованість – забезпечення вирішення професійних завдань шляхом посилення взаємодії структур, які входять до неї.

Інноваційна спрямованість інтелектуально-творчого методичного середовища дозволяє уникнути методичної невідповідності викладачів, спонукає їх до обізнаності в питаннях педагогічних інновацій, прагнення досягти найбільшої результативності, мотивує до саморозвитку і самовдосконалення. І тут має значення думка Л. Ващенко, яка наголошує, що головна місія такого середовища полягає в генеруванні інноваційних потоків та нарощуванні інноваційного потенціалу навчального закладу й системи загалом, збереження і локальних, і

адміністративних новацій [2,с.3]. Механізм інноваційних процесів, зорієнтований на розвиток фахових компетентностей, базується на принципах науково-методичного супроводу, свободи вибору, розвитку творчого потенціалу та морально-вольової сфери, проблемно-ситуативної організації навчання, адаптації, стимулювання самоосвіти та самостійності. Слушною є думка С. Єфіменко, що створення інтелектуально-творчого методичного середовища передбачає забезпечення процесу фахового розвитку проблемністю і невизначеністю, процесуальністю, сприятливим мікрокліматом навчальної діяльності, творчою атмосферою, наповненою інтелектуальним змістом [3]. Варто відзначити, що інтелектуально-творче методичне середовище безсумнівно впливає на інтелектуально-творчий потенціал викладача. Інтелектуально-творчий потенціал викладача визначається як інтелектуальна структура, яка складається із сукупності психічних процесів, якостей та здібностей особистості, що реалізуються в процесі педагогічної творчості.

І.Львова до групи якостей, що складають творчий потенціал особистості, віднесла: світоглядні якості (активна життєва позиція, оптимізм, гармонійність, відданість своїм ідеалам, почуття обов'язку, патріотизм); ціннісні якості (добррозичливість, тактовність, толерантність, милосердя, критичність); інтелектуальні якості (уміння прогнозувати події та вчинки, допитливість, спостережливість, почуття гумору, гнучкість розуму, варіативність мислення, самостійність та незалежність думки, здатність до аналізу та синтезу, ініціативність, оригінальність); вольові якості (цілеспрямованість, наполегливість, сміливість, уміння доводити розпочату справу до кінця) [6]. Інтелектуально-творче методичне середовище якісно впливає на педагогічну діяльність викладача, оскільки відбуваються якісні зміни. Ці зміни проявляються в підвищенні рівня педагогічної креативності, активізації власного творчого потенціалу, здатності генерувати нові ідеї, гармонійного поєднання фахових знань із набутих навичками, які забезпечують його ефективну педагогічну діяльність із розвитку потенційних власних творчих можливостей. За умови інтелектуально-творчого методичного середовища викладач прагне до самовдосконалення і розвитку фахових компетентностей, здійснює пошук інноваційних педагогічних ідей і застосовує власні інноваційні напрацювання на практиці. Відбувається розвиток інтелектуально-логічних

здібностей викладача, особливість яких полягає в здатності логічно мислити, вмінні аналізувати, комплексно оцінювати проблеми і вмінні раціонально і творчо їх вирішувати.

Сутність педагогічної творчості визначається як цілісний процес професійної реалізації та самореалізації педагога в інтелектуально-творчому методичному середовищі. Особливістю педагогічної творчості є те, що в процесі творення особистості дитини педагог реалізує свої особистісні і професійні творчі потенційні можливості, в результаті чого виникає пряма залежність розвитку творчого потенціалу учнів від творчого потенціалу викладача. [7]. Тобто без творчості немає натхненної педагогічної діяльності та активної взаємодії між учнем і викладачем. Фантазія і уява, психічний зміст якої міститься у створенні образу кінцевого продукту (результату творчості) є структурними компонентами творчості викладача. У психології творчість вивчається головним чином у двох аспектах: як психологічний процес творення нового і як сукупність властивостей особистості, які забезпечують її залученість до цього процесу.

В. Сластьонін, аналізуючи проблему педагогічної діяльності як творчого процесу, підкреслює, що ні загальний рівень культури вчителя, ні його ерудиція, ні любов до дітей не є показниками, на підставі яких його можна віднести до числа творчо працюючих. Безумовним показником творчого підходу є здатність педагога модифікувати, комбінувати, аранжувати власну діяльність у нестандартному ключі [9].

Творчий викладач виступає з двох позицій – дослідника і практика. Основою творчості викладача як дослідника виступають основні положення теорії навчання і виховання, комплексний підхід цілепокладання і вирішення педагогічних задач. Практичний аспект творчості викладача полягає у творчих здібностях викладача, здатності конструювати оригінальні ідеї. Творчість має вагоме значення в діяльності викладача і виконує дидактичну, формуючу, психологічну, варіативну та показникові функції. Вона є незамінною умовою для самореалізації особистості викладача. Творчість не є вродженою якістю особистості, а тому розвивається в безпосередній активній діяльності інтелектуально-творчого методичного середовища.

Аналіз наукових джерел дозволяє виокремити такі особливості процесу педагогічної творчості, яка аналізується з позиції синергетичного підходу:

а) феномен енергетики в педагогічній творчості забезпечує всіх учасників навчально-виховного процесу активним включенням у освітню діяльність, що має якісний вплив на впровадження педагогічної системи педагогічну систему з боку творчої особистості (як педагога, так і вихованця, школяра, студента). При цьому джерела цієї енергії розглядаються не лише з мотиваційних настанов особистості, а й інших чинників, які істотно впливають на проявлення творчості;

б) суб'єкти педагогічної взаємодії розглядаються як повноцінні учасники педагогічної системи, що націлена на досягнення високих освітніх результатів крізь призму творчих здібностей;

в) така властивість педагогічної системи, як відкритість, забезпечує її постійний обмін енергією, інформацією з навколишнім середовищем, що проявляється в тісному зв'язку процесу педагогічної діяльності з життєвим досвідом та знанням життя, так і зв'язку внутрішніх мотивацій самої особистості з потенціалом їхньої реалізації в середовищі освітнього закладу;

г) діалогічність педагогічної системи розвиває емпатійні вміння і навички звернення до внутрішнього світу вихованця, розвиває перцептивну і комунікативну сторони спілкування, робить спілкування в системі «педагог-вихованець» творчим, плідним, таким, що взаємно їх збагачує;

д) свобода вибору всіх учасників педагогічного процесу передбачає креативність та інноваційність, які ґрунтуються на наявних потенційних можливостях, багатоваріантності, альтернативності;

е) рефлексивність педагогічної взаємодії на досягнення якої впливають особистісні і творчі якості усіх учасників освітнього процесу, які в свою чергу визначають зворотній зв'язок від спільної діяльності [7].

Здатність творчого викладача до педагогічної творчості характеризується високим рівнем креативності. У багатьох працях креативність вивчається як процес творчого мислення, визначаються типи, стадії і рівні творчого мислення. В. Сисоєва визначає такі риси педагогічної креативності [8]:

– специфічні мотиви (необхідність реалізувати своє «Я»; бажання бути визнаним; творчий інтерес; захопленість творчим процесом, своєю працею; прагнення досягти найбільшої результативності в конкретних умовах своєї педагогічної праці);

– пошуково-перетворюючий стиль мислення;

–розвинені інтелектуально-логічні здібності (вміння аналізувати, обґрунтовувати, пояснювати, виділяти головне тощо);

–проблемне бачення; творча фантазія, розвинуте уявлення;

–специфічні особистісні якості (любов до дітей; безкорисність; сміливість; готовність до розумного ризику в професійній діяльності; цілеспрямованість; допитливість; самостійність; наполегливість; ентузіазм);

–комунікативні здібності;

–здатність до самоуправління;

–високий рівень соціальної і моральної свідомості;

–високий рівень загальної культури.

Враховуючи риси педагогічної креативності, інтелектуально-творче методичне середовище має стати таким варіантом організації професійної діяльності викладача, який на реально доступному рівні забезпечує: постійне й системне підвищення рівня загальної і професійної культури педагога розв'язання освітніх завдань, що стоять перед сучасним закладом професійної (професійно-технічної) освіти, його активної дослідницької діяльності щодо підвищення ефективності власної педагогічної діяльності.

У контексті нашого дослідження інтелектуально-творче методичне середовище впливає на розвиток інтелектуально-творчих і мотиваційних характеристик особистості викладача і визначає можливість високих досягнень у соціальній та професійній сферах.

Методична діяльність викладача є визначеним типом освітньої діяльності та змістовно є підсистемою, яка реалізує дослідно-діагностуючу, методично-проектувальну, консультативно-корегуючу, організаційно-методичну функції. Ефективність виконання цих функцій залежить від інтелектуально-творчого потенціалу особистості викладача – динамічної структури, що включає комплекс творчих задатків, які проявляються у творчій активності особистості і обумовлена креативністю, зміни яких сприяють розвитку всієї педагогічної системи. Ці функції здійснюються через функціональний підхід до організації роботи методичної служби навчального закладу. Специфіка діяльності методичної служби ПТНЗ, функцій, напрямів і завдань діяльності методичних кабінетів дає можливість сформулювати основні показники результативності інтелектуально-творчого методичного середовища:

1. Стратегічна спрямованість інтелектуально-творчого методичного середовища

характеризує перспективну програму його формування і розвитку.

2. Повнота охоплення інтелектуально-творчого методичного середовища вказує на вичерпну достатність його об'єктів і суб'єктів, на раціональність використання об'єктів та залучення суб'єктів до реалізації інноваційних цілей і завдань.

3. Інтенсивність інтелектуально-творчого методичного середовища є мірою насиченості його інноваційними процесами, іншими чинниками, умовами, що позитивно впливають на його розвиток.

4. Домінантність інтелектуально-творчого методичного середовища засвідчує форми і характер міжсуб'єктних взаємодій як цілеспрямовану діяльність та невід'ємний компонент формування середовища.

5. Упорядкованість інтелектуально-творчого методичного середовища розкриває цілісність і дискретність його структури та функцій.

6. Узгодженість інтелектуально-творчого методичного середовища характеризує координацію дій, позицій його суб'єктів щодо його інноваційних змін і наступність між різними рівнями.

7. Мобільність інтелектуально-творчого методичного середовища вказує на можливості вибору альтернативних шляхів участі педагогічних працівників у навчально-методичній роботі, що відповідають їхнім запитам і потребам.

Висновки. Підсумовуючи, доходимо висновку, що інтелектуально-творче методичне середовище забезпечує розвиток інтелектуально-творчого потенціалу викладачів. Створення інтелектуально-творчого методичного середовища у закладах професійної освіти сприяє актуалізації ціннісно-сислового розвитку особистості викладача, створює передумови для фахового зростання – формування здатності викладача розуміти, формулювати і розв'язувати професійні проблеми та вирішувати завдання професійного саморозвитку, виявляти більш високий рівень активності, самостійності, особистісної самореалізації, розкривати свої особистісні і професійні творчі задатки, досягати стійкого професійного успіху.

Об'єктом подальших досліджень із цієї проблематики вважаємо визначення інноваційних форм і методів розвитку фахових компетентностей викладачів ПТНЗ в умовах інтелектуально-творчого методичного середовища закладу професійної (професійно-технічної) освіти.

Список використаних джерел

1. Биков В. Ю. Відкрите навчальне середовище та сучасні мережні інструменти систем відкритої освіти / В. Ю. Биков // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 2 : Комп'ютерно-орієнтовані системи навчання. – 2010. – № 9. – С. 9–15.

2. Ващенко Л. Рівні розвитку інноваційного середовища / Л. Ващенко // Директор школи. – 2008. – № 5. – С. 3–4.

3. Єфіменко С. М. Створення інтелектуально-творчого середовища в процесі організації проєктно-технологічної діяльності майбутніх учителів технологій / С. М. Єфіменко // Наукові записки. Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя. Серія : Психолого-педагогічні науки. – Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2011. – № 10. – С. 216–220.

4. Красильник Ю. Андрагогічні умови удосконалення навчального процесу в закладах післядипломної педагогічної освіти / Ю. Красильник // Післядипломна освіта в Україні. – 2014. – № 1. – С. 86–91.

5. Крутій К. Л. Освітній простір дошкільного навчального закладу : монографія : у 2 ч. Ч. 1: Концепції, проєктування, технології створення / К. Л. Крутій. – Запоріжжя : ЛІПС, 2009. – 302 с.

6. Львова И. В. Психологические факторы развития креативности личности : дис. ... канд. психол. наук / И. В. Львова. – Новосибирск, 2005. – 203 с.

7. Педагогічна творчість, майстерність, професіоналізм у системі підготовки освітянських кадрів: здобутки, пошуки, перспективи : монографія / за ред. Н. В. Гузій. – Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2015. – 427 с.

8. Сисоєва С. О. Теоретичні і методичні основи підготовки вчителя до формування творчої особистості учня / С. О. Сисоєва. – Київ, 1998. – 365 с.

9. Слостенин В. А. Педагогическая деятельность как творческий процесс / В. А. Слостенин, С. Г. Перевалов // Педагогическое образование и наука. – 2005. – № 1. – С. 25–34.

10. Шендрик И. Г. Образовательное пространство субъекта и его проектирование / И. Г. Шендрик. – М. : АПКИПРО, 2003. – 156 с.

11. Ясвин В. А. Образовательная среда : от моделирования к проектированию / В. А. Ясвин. – М. : Смысл, 2001. – 365 с.

References

1. Bykov, VYu 2010, 'Vidkryte navchalne seredovyshe ta suchasni merezhni instrumenty system vidkrytoi osvity'[Open learning environment and modern open-source networking tools], *Naukovyi chasopys Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu*

imeni M. P. Drahomanova, Seria 2 Kompiuterno-orientovani systemy navchannia, no. 9, pp. 9-15.

2. Vashchenko, L 2008, 'Rivni rozvytku innovatsiinoho seredovyshechya'[Levels of development of innovative environment], *Dyrekтор shkoly*, no. 5, pp. 3-4.

3. Yefimenko, SM 2011, 'Stvorennia intelektualno-tvorchoho seredovyshechya v protsesi orhanizatsii proektno-tekhnologichnoi diialnosti maibutnikh uchyteliv tekhnolohii'[Creating an intellectual and creative environment in the process of organizing the design and technological activity of future technology teachers], *Naukovi zapysky. Nizhynskiy derzhavnyi universytet imeni Mykoly Hoholia*, Seria Psykholoho-pedahohichni nauky, Nizhyn, no. 10, pp. 216-220.

4. Krasyl'nyk, Yu 2014, 'Andrahohichni umovy udoskonalennia navchalnoho protsesu v zakladakh pisliadyplomnoi pedahohichnoi osvity'[Andragogical conditions for improving the educational process in postgraduate pedagogical education institutions], *Pisliadyplomna osvita v Ukraini*, no. 1, pp. 86-91.

5. Krutii, KL 2009, *Osvitnii prostir doshkilnoho navchalnoho zakladu*, [Educational space of a preschool educational institution] part 1 Kontseptsii, proektuvannia, tekhnolohii stvorennia, LYPS, Zaporizhzhia.

6. Lvova, IV 2005, 'Psihologicheskie faktory razvitija kreativnosti lichnosti'[Psychological factors in the development of personality creativity], *Kand.psihol.n. thesis, Novosibirsk*.

7. Huzii, NV (ed.) 2015, *Pedahohichna tvorchist, maisternist, profesionalizm u systemi pidhotovky osvitianskykh kadrov: zdobutky, poshuky, perspektyvy*, [Pedagogical creativity, skill, professionalism in the system of training of educational personnel: achievements, searches, prospects] Vydavnytstvo Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova, Kyiv.

8. Sysoieva, SO 1998, *Teoretychni i metodychni osnovy pidhotovky vchytelia do formuvannia tvorchoi osobystosti uchnia*, [Theoretical and methodological bases of preparation of the teacher for formation of creative personality of the student] Kyiv.

9. Slastenin, VA & Perevalov, SG 2005, 'Pedagogicheskaja dejatel'nost kak tvorcheskij process'[Pedagogical activity as a creative process], *Pedahogicheskoe obrazovanie i nauka*, no. 1, pp. 25-34.

10. Shendrik, IG 2003, *Obrazovatel'noe prostranstvo subekta i ego proektirovanie*, [The educational space of the subject and its design] Akademija povysheniya kvalifikacii i perepodgotovki rabotnikov obrazovanija, Moskva.

11. Jasvin, VA 2001, *Obrazovatel'naja sreda : ot modelirovaniya k proektirovaniyu*, [Educational environment: from modeling to design] Smysl, Moskva.

Стаття надійшла до редакції 11.11.2019 р.